

Respons

Usbekistan: Forholdene for uighurere i Usbekistan

Problemstilling/spørsmål:

Er uighurene som gruppe utsatt for diskriminering eller overgrep p.g.a. sin etnisitet?

Uigurene er en muslimsk, tyrkisk-språklig befolkningsgruppe som hovedsakelig er bosatt i Kina (Xinjiang Uighur Autonomous Region, XUAR), i det nordvestlige Kina. Det er vanskelig å fastslå hvor mange uighurere som er bosatt i Sentral-Asia, men mest sannsynlig dreier det seg om ca 300 000. Disse befinner seg hovedsakelig i Kasakhstan, Kirgisistan og Usbekistan.¹

Det er usikkert hvor mange uighurere som er bosatt i Usbekistan, men mest sannsynlig dreier deg seg om 40-50 000. Dette står i sterk kontrast til tallmateriale presentert av enkelte uighurske intellektuelle; her kan anslagene variere fra 200 – 500 000 (Asia Times Online 2004).

Uighurene er en offisielt godkjent minoritet i Usbekistan og som sådan kan de etablere kulturelle organisasjoner, selv om det legges sterke føringer på hvilke “kulturelle” aktiviteter som tillates. Etableringen av (uavhengige) politiske organisasjoner er, i likhet med det som gjelder for øvrige usbekiske borgere, uaktuelt:

The restrictions on the Uighur movement in Uzbekistan came into force in 1994 after the visit of Chinese premier Li Peng to the country and the signing of a bilateral agreement between the two governments. Since then, establishment of Uighur organizations that advocate human rights and independence for the people in the Xinjiang Uighur Autonomous Region is prohibited. Therefore, there are currently no Uighur political organizations in Uzbekistan. Only the Uighur Cultural Center is functioning as a non-political organization (Asia Times Online 2004).

¹ Det er imidlertid store variasjoner i disse anslagene. Enkelte uighurske intellektuelle anslår at det, bare i Usbekistan, finnes opp mot 500 000 uighurere.

Irin news uttalte i 2004 at språklige aktiviteter prioriteres:

Compared with their ethnic brethren in other Central Asian states, Uighurs in Uzbekistan are only allowed to work in the area of culture and the Uighur Cultural Centre is the main body in that sphere. The main aim of our organisation [Uighur cultural Centre] is preserving our language and culture (Irin News 2004).

Karimov-regimet har ingen etniske preferanser hva angår undertrykking og dermed opplever alle innbyggerne, inkludert uighurene, sterke begrensninger i sin tale-, ytrings- og organisasjonsfrihet. Uighurene har samme rettigheter som landets øvrige innbyggere, noe som betyr at uighurene deltar aktivt innenfor det økonomiske og sosiale liv:

However, as a group, the Uighurs have not suffered harassment or social or political discrimination based on their ethnic identity. Linguistically, Uighur is extremely close to Uzbek. Inter-marriage was common, and the Uighurs were widely considered to be quite prosperous. There were no barriers professionally, including in government service. The Government has been generally supportive of Uighur cultural activities. (US Department of State 2004).

I 2001 inntraff en episode som vekket internasjonal oppmerksomhet. Den fremtredende uighurske intellektuelle/forfatter Emin Usman døde mens han satt i politiets varetekt:

In Uzbekistan, there was a Uighur cultural centre in Tashkent but this is now closed. Its President, Emin Usman was arrested in March 2001 and died in detention. The Uighur-language television programme Umid along with the Uighur radio programmes on Uzbek radio have been abolished. There is no Uighur newspaper published in Uzbekistan apparently because the Uzbek government has never granted a licence (WRITENET 2002).

Det er likevel ingenting som tyder på at han ble anholdt p.g.a. sin etniske tilhørighet. Anklagepunktene gikk på oversettelsesarbeid relatert til den forbudte islamske organisasjonen Hizb-it-Tahrir (Ponomarev 2001).²

Ifølge sosialantropolog Erlend Hvoslef³ er uighurene, som etnisk gruppe, ikke spesielt utsatt for Karimov-regimets undertrykkelse. Landinfo, som har gjennomført flere factfindingreiser

² Ifølge usbekiske myndigheter begikk han selvmord. Senere ble dødsårsaken endret til hjernesvulst. Familie/venner som senere så liket uttalte at det var ille tilredt og mente at dødsfallet mest sannsynlig skyldtes tortur. Emin Usman ble altså ikke anklaget for tilknytning til uighurske separatistorganisasjoner som operer i Xinjiang (East-Turkistan). Opplysningen fra UNHCR, vedrørende hans tilknytning til den uighurske kulturorganisasjonen, er ikke korrekt. Usman var tidligere leder for nevnte organisasjon.

³ Norsk Sentral-Asia kjenner.

til det sørlige Kirgisistan (senest 2008), har intervjuet ulike organisasjoner om menneskerettighetssituasjonen i Usbekistan.⁴ Samtalepartnerne har uttrykt bekymring for den generelle forverringen av menneskerettighetene, men ingen har trukket fram uighurenes situasjon som spesielt problematisk. Det har derfor ikke fremkommet informasjon som tyder på at uighurene utsettes for særskilte kontrolltiltak.

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, men skal gi svar på de konkrete spørsmålene som er stilt, og ellers inneholde det som til enhver tid trengs av bakgrunnsinformasjon.

Referanser

Skriftlige kilder

- IRIN News (2004, 7. desember). *Uzbekistan: Uighur minority demands more political rights*. IRIN News. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=26530> [lastet ned 13.mars 2009]
- Ponomarev, V. (2001). Uzbekistan: writer Emin Usman - a new victim of authorities' repressive campaign. *Eurasianet*. Tilgjengelig fra <http://www.eurasianet.org/resource/uzbekistan/links/usman.shtml> [lastet ned 11. mars 2009]
- Tarimi, N.T. (2004). China-Uzbek pact bad news for Uighurs. *Asia Times Online*. Tilgjengelig fra http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/FG30Ag01.html [lastet ned 11.mars 2009]
- US Department of State (2004). *Uzbekistan Country Reports on Human Rights Practices*. Washington DC: US Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2003/27873.htm> [lastet ned 11. mars 2009]
- WRITENET (2002). China: the Uighur Situation from Independence for the Central Asian Republics to the Post 11 September Era. *WRITENET*. Tilgjengelig via <http://www.unhcr.org/refworld/docid/465e8a292.html> [lastet ned 11. mars 2009]

WRITENET er et nettverk av forskere og forfattere som skriver om ulike menneskerettslige tema.

⁴ På grensen til Usbekistan.

Muntlige kilder

- Sosialantropolog Hvoslef, Erlend. Telefonsamtale 11. mars 2009.

Erlend Hvoslef har publisert artikler om situasjonen i Sentral-Asia generelt og Kirgisistan spesielt.